

Uppenbarelseboken.

Man behöver inte läsa länge i Uppenbarelseboken för att upptäcka att det är en helt annorlunda text än i NT:s övriga böcker, ja i litteratur över huvud taget. Man frågar sig: Handlar det om förfluten tid, nutid eller framtid? Är det en konkret verklighetsskildring eller ska den tolkas bildligt/symboliskt? Finns det i så fall några tolkningsnycklar? Av inledningen framgår att den är **ett brev**, som innehåller **profetia** och **uppenbarelse** (grekiskans apokalypsis). Kan det säga oss något?

Att det är ett **brev** märks av de inledande och avslutande hälsningarna. Det är avsett att läsas upp offentligt (1:3). Adressater är sju kristna församlingar i Mindre Asien med Efesos som huvudort. Avsändare är en Johannes, som är så bekant att han inte anser sig behöva presentera sig. Det talar för att innehållet var både begripligt och aktuellt för mottagarna. Det betyder att om vi får reda på i vilket historiskt sammanhang det är skrivet kanske vi också kan tyda bilderna. Men varför skriver han inte i klartext?

Ordet **profetia** för tankarna till GT:s profetböcker. Varje profet uppträdde i sin tid med anspråk på att tala i Guds namn. Profeterna gick till rätta med orättfärdighet, avgudadyrkan och sociala orättvisor i landet. Man predikade att Gud är allsmäktig, bestraffar synd men beskyddar dem som vänder om. Messias (den smorde) ska komma och vid tidens slut väntar den yttersta domen. Med profetia menar Johannes att han har ett budskap från Gud själv till församlingarna, som de måste ta på allvar. Men varför är budskapet kodat?

Århundradena före och efter år 0 författades många judiska **apokalypser**. Det började under den seleukidiska förföljelsen av judar (200-talet f.Kr.), som ledde fram till det mackabeiska kriget. Det var då Danielsboken, till stora delar apokalyptisk, kom till. Den gav exempel på Guds allmakt och uppmanade till uthållighet trots förföljelse. I målande bilder beskrev den situationen och framtiden. Senare judiska apokalypser skrevs under pseudonym, oftast med namn på personer från GT som Henok, Abraham och Esra. De skildrade drömmar, visioner och auditioner, där änglar var följeslagare och tolkar. Det vimlade av täcknamn och sifferkoder, som den initierade läsaren förutsattes kunna tolka. De var övervägande pessimistiska och innehöll fantasifulla spekulationer kring yttersta domen och världens undergång. Även kristna författare använde den apokalyptiska tekniken t.ex. i Hermas herden och Petrusapokalypsen. När Johannes använder ordet apokalyps anger han att den ska tolkas som en sådan.

Genom hela kyrkans historia har Uppenbarelseboken varit föremål för varierande tolkning. Den extremaste är den **eskatologiska** tydningen. Den menar att hela innehållet syftar på framtiden – den yttersta tiden. Bokens skildring uppfattas som en tidtabell för vad som ska hända. Man jämför sin samtids händelser för att beräkna var i tidsschemat man lever. Så försöker man fastställa tidpunkt för Jesu återkomst, tusenårsriket och världens undergång.

Spekulationerna har resulterat i fastställda årtal för Jesu återkomst, och i varje tid har Antikrist utpekats.

Här kommer jag att hålla mig till **traditionshistoriska** och **tidshistoriska** tolkningsprinciper, som använder de tolkningsnycklar, som antyddes ovan och i Uppenbarelsbokens inledning.

1. Genom att jämföra texten med hela innehållet i GT och i synnerhet Hesekiel och Daniel samt samtida judiska apokalypter upptäcker man varifrån bilderna är hämtade och hur de ska tydas. Med hjälp av konkordansen i NT 81 kan du själv studera sambandet. 2. Om man utgår ifrån att Uppenbarelsboken haft ett aktuellt och begripligt budskap till adressaterna, blir det självklart att ta reda på vad som hände och under vilka förhållanden de kristna i Mindre Asien levde i slutet av första århundradet. Noterna och uppslagsdelen i NT 81 ger värdefull vägledning.

Uppenbarelsbokens författare presenterar sig bara som Johannes. Traditionen och tidiga textvittnen är eniga om att det är aposteln Johannes. Denne verkade under lång tid i Efesos som en aktad lärare och biskop över mindre Asien. När han skrev Uppenbarelsboken var han "för Guds ords och Jesu vittnesbörds skull" förvisad till straffarbete i gruvorna på Patmos, en ö i Egeiska havet strax utanför Efesos. Den utgjorde förvisningsort för politiska fångar. Han var anklagad för majestätsbrott – det enligt romersk lag allvarligaste brottet. Han hade vägrat böja sig för kejsarens anspråk på dyrkan och till råga på det uppmanat andra att göra detsamma.

Från Caesars och Augustus tid hade vuxit fram en religiös dyrkan av kejsarens person. Denne uppfattades som inkarnerad gudason och krävde tillbedjan som "gud", "frälsare" eller "välsignare". Det skedde på fastlagda dagar, då man arrangerade tävlingar och fester. Alla påbjöds att tillbe och offra för kejsarens framgång. De kristna kunde kanske tänka sig att be för kejsaren men inte att tillbe honom som gudomlig,

Främst var det kejsarna Caligula (37-41), Nero (54-68) och Domitianus (81-96) som använde kejsardyrkan för att befästa sin politiska position. Det blev straffbart att vägra delta. För att sköta kulten inrättades ett speciellt prästerskap. Särskilda tempel byggdes inte minst i västra Mindre Asien med centrum i Pergamon ("där Satan har sin tron"). Jättestatyer restes över namngivna kejsare, och ute i provinserna arrangerade och övervakade de romerska myndigheterna högtidsfirandet till kejsarnas ära. Romerska statsmaktens förföljelse av de kristna fortsatte med varierande intensitet, tills kejsar Konstantin den store på 300-talet gjorde kristendomen till statsreligion. Under dessa svåra förföljelsetider spreds och lästes Uppenbarelsboken, blev till tröst och inspiration och befäste sin ställning som en av NT:s heliga skrifter.

Uppenbarelsboken skrevs under 90-talet. Med stor sannolikhet speglar den situationen under Domitianus regering. Konflikten mellan romerska statsmakten och den kristna

församlingen går som en röd tråd genom hela boken. Johannes har god kännedom om situationen i respektive församling och varnar för att kompromissa med omgivningens värderingar och hålla fast vid tron trots förföljelse. Gud/Lammet och Rom/kejsarmakten bekämpar varandra på liv och död. De kristna är indragna i striden. Vem väljer man att tillbe och vara lojal mot? Johannes fördömer totalt kejsardömet och hela det romerska samhällssystemet. Kan det vara anledningen till att han kodar budskapet och försöker vara anonym, ifall skriften skulle komma i orätta händer? Varför skildrar ingen annan bok i NT den här konflikten och förföljelsen? I Paulus brev och Apg. är det mestadels judar som ger sig på de kristna. Kejsardömet uppfattas däremot som garant för rättvisa, och de kristna uppmanas att vara lojala. Kristendomen räknades då av Rom som en gren av judendomen, som hade religiösa privilegier, bl.a. befrielse från kejsardyrkan. Förföljelsen av kristna under Neros tid var övergående och gällde bara staden Rom. Men Johannes skildrar förhållandena 40 år senare. Kristendomen framstod nu som en ny, självständig och starkt växande religion. Efter Neros död (ev. självmord) uppstod rykten om att han gått i landsflykt och kunde tänkas komma tillbaka och återta makten. När Domitianus förföljelse av kristna tilltog, spreds ryktet om att han var den återvändande Nero. Det är förklaringen till odjurshuvudet med dödligt sår som läkts (13:3) Bland övriga romerska kejsare representerar detta alltså både Nero och Domitianus.

”Jesu Kristi uppenbarelse” uttrycker att budskapet kommer **från** Jesus och handlar **om** honom. I tronvisionen (kap. 15) beskrivs Guds fullständiga suveränitet. Hela skapelsen tillber honom: de vilda djuren (lejonet), tamdjuren (oxen), fåglarna (örnen) och människan. Men tillbedjan gäller i lika hög grad Kristus – ”lejonet av Juda” som visar sig vara ”ett slaktat lamm”. På grund av sitt försoningslidande är Kristus den suveräne, herre över historien och värdig att öppna bokrullen som avslöjar Guds plan. Gud har lagt makten och rätten att döma i hans händer. Segern på korset garanterar en fullkomlig seger över det onda vid hans återkomst, då Guds rike ska upprättas.

Lägg märke till att dyrkan av odjuret (kap 13-14) beskrivs på liknande sätt. Ondskan målas upp som motpol till Gud och Lammet. I en dramatisk vision av kvinnan, barnet och draken skissas frälsningshistorien. Jesus föds inom egendomsfolket (kvinnan). Satan (draken) är ute efter honom (barnamorden?) men han beskyddas av Gud och tas upp till himlen. Hans seger på korset är en seger över Satan. Det illustreras med att Satan kastas ner på jorden. Där ger han sig på judarna (kvinnan) och sedan de kristna (kvinnans andra barn). Bilden vill förklara att bakom all ondska står en andemakt – Satan själv.

På jorden tar draken (Satan) gestalt av ett vilddjur. Dess utseende (Dan 7) visar att han syftar på tidigare stormakter: Nybabylonien, Medien, Persien och Makedonien (Alexander). De utväxta huvudena är de romerska kejsarna som får makt av draken. Med hjälp av ”det andra odjuret” eller ”den falska profeten” förför och tvingar de ”alla jordens innevånare” att dyrka

sig. Han syftar antagligen på kejsarens prästerskap och den romerska administrationen. "De heliga" drabbas av förföljelse.

Här förekommer det förbryllande talet 666. Det förekommer många teorier om hur denna sifferkod ska tolkas. Varje bokstav i alfabetet motsvarar också en siffra. 666 skulle kunna vara summan av bokstäverna i ett namn. Genom att använda olika epitet och språk har man utpekat Nero, Napoleon, Hitler, påvar, Martin Luther m.fl. som Antikrist. Talmystiken används flitigt i apokalypserna. Högheliga tal är 3 (Gud) och 4 (skapelsen). Genom kombination av dessa uppstår nya heliga tal: 7 (3+4), 10 (3+7), 12 (3x4), 70 (7x10), 144 (12x12), 1000 (10x10x10). Men helighet och farlighet är besläktade. Därför betraktas vissa tal som ligger nära de heliga som olyckstal eller Ondskans tal t.ex. 6 (7-1) och 3,5 (hälften av 7). Kanske betyder talet 6 6 6 den personifierade (treeniga) ondskan (draken, odjuret, den falske profeten) som motpol till den treenige guden. Detta ondskans herravälde skildras i kapitlen om skökan Babylon (Rom) som sitter på sju berg (Roms kullar). Kejsarkulten påbjuds och underblåses med väldiga arrangemang och pyrotekniska effekter kombinerat med lyx och rikedom utan dess like. Lägg märke till att Satans makt ändå ytterst är avhängig Guds tillåtelse. Gud låter ondskan kulminera och visa sitt verkliga jag, innan han griper in och gör slut på den.

Hur ska man tolka visionerna om sigillerna, basunerna och skålarerna, vilka utlöser katastrofer och lidande på jorden? Kommer de efter varandra eller skildrar de samma sak fast på olika sätt? Åtminstone verkar de överlappa varandra. Redan när det sista sigillet bryts och när den sjunde basunen ljuder verkar yttersta domen vara omedelbart förestående. Plågorna och straffdomarna över jorden påminner om varandra men skildras allt intensivare med bilder som vi känner igen från GT. Inför var och en av de tre slutfaserna vänds uppmärksamheten mot den kristna församlingens kamp mot ondskan och dess uppgift att evangelisera.

Texten om tusenårsriket har vållat huvudbry. Tidslängden 1000 år (=lång tid) står säkert som kontrast till odjurets korta period (3,5 år). Men när infaller det? Är det detsamma som församlingens tid, som kyrkofäderna förfäktade eller är det en särskild period före eller efter Jesu tillkommelse. Ingen annan skrift i NT säger något om ett tusenårsrike. Däremot finns i Jes. 24 och Hes. 36-48 en föreställning om att Satan fängslas en period före domen. Eftersom boken inte själv ger närmare vägledning får vi nöja oss med att Johannes vill trösta de ansatta troende med att ondskan ska tillintetgöras och martyrerna få regera med Kristus.

Det tydliga budskapet i Uppenbarelseboken är att:

Gud har all makt

Kristus/Lammet har besegrat ondskan

Endast Gud och Lammet är värda tillbedjan

Ondskan finns men har inte sista ordet

Trons folk ska hålla ut och inte kompromissa.

Avslutningsvis några reflektioner över hur Uppenbarelsebokens innehåll kan tillämpas på vår samtid. Den vill inte forma rädda utan modiga och trosvissa kristna. Johannes vill att vi ska stärkas i vår identitet för att kämpa trons kamp med full övertygelse. Trots det vi idag kan se av lidande och ondska och trots att kristna förföljs, finns en Gud som har all makt. Vi har inga löften om att allt ska bli bättre. Ondskan kommer att tillta. Människorna har öppnat för synd och får ta konsekvenserna av sitt val. Mitt i detta manas de kristna till kamp för det rätta. Det finns en Frälsare och rättvis domare. Samtiden kan verka meningslös och framtiden mörk, men evangeliet skänker tröst och ett hopp att leva för – eller kanske en tro värd att dö för. Idag har vi svårt att se någon mening med lidande. Kanske vill Uppenbarelseboken visa oss tillbaka till lidandets väg, att följa Kristus är att följa Lammet. Uppenbarelseboken upplyser oss om att materialismen är ett allvarligt hot mot den kristna tron. Babylon vältrar sig i lyx och prylar. Känner vi inte igen oss? Är inte Mammon vår tids gud och våra köpcentra vår tids tempel? Vi frestas att köpa oss glada och leva för våra ägodelar. Vår övertygelse sätts på prov. Johannes vill vägleda oss till ett rätt förhållande till världen och hjälpa oss att genomskåda de onda makternas verksamhet. Till sist: Visionen om himlen vill föda längtan och förändringsvilja. Även om vi bekänner oss att tillhöra himmelriket, lever vi som om detta livet vore allt. Vart har talet om himlen tagit vägen? Har kristendom blivit att må lite bättre? Johannes vill ge ett annat livsperspektiv. Han vill låta oss förstå att vi är kallade till ett annorlunda liv, som återspeglar en annorlunda värld och ett annorlunda tänkande. Han vill vända oss mot framtiden och fördjupa vår längtan efter Guds rikes fulla ankomst. Visionen om himlen och skaran inför tronen ska göra oss medvetna om att vi är kallade till evig gemenskap med Gud. När Johannes visioner får tag i våra hjärtan kan vi instämma i slutorden: "Amen, kom, Herre Jesus!"